

Et skridt væk fra afgrunden

Jyllandsposten, 25.07.2009

Atom-mareridt: I mere end tyve år balancerede verden på kanten af en altomfattende atomkrig mellem Nato og Warszawapagt-landene. Det ville have kostet millioner af menneskeliv og have været en økologisk katastrofe.

af MALENE BO

I slutningen af oktober 1962 holdt man vejret overalt i verden, mens amerikanske krigsskibe lagde sig i en ring omkring Cuba, og amerikanske fly fløj over øen. På Cuba var sovjetiske tropper i færd med at opstille atomvåbenmissiler, som kunne nå flere af USA's vigtigste byer på under en halv time.

Verdens to supermagter - USA og Sovjetunionen - var så tæt på en krig, som nogensinde før - en krig, som, hvis den blev erklæret, sandsynligvis ville trække store dele af verden med sig og blive en konfrontation mellem det samlede Nato på den ene side og Warszawapagt-landene på den anden.

Og ikke mindst ville det blive en krig udkæmpet med atomvåben.

Hinsides selvbeherskelse

Dwight Eisenhower havde overgivet den nytiltrådte præsident Kennedy indebar affyring af 3.000 atombomber mod en lang række kommunistiske lande, og intet tydede på, at Sovjetunionen med Nikita Khrustjov i spidsen ville have undladt at sende sit arsenal af atomvåben den modsatte vej. Det ville have været en krig, som ifølge den anerkendte britiske historiker John Lewis Gaddis kunne være vokset »hinsides selvbeherskelse, fornuft og enhver overlevelsessandsynlighed«, som han skriver det i bogen "Den Kolde Krig" fra 2005.

»Dette var afsindigt farligt,« bekræfter Michael Clemmesen, der er pensioneret brigadegeneral, og som senere studerede forløbet.

»Store dele af Europa ville være blevet jævnet med jorden og Sovjets store industribyer ville sandsynligvis være blevet fuldstændig udsløttet. Vi taler millioner af menneskeliv.

« Ifølge Michael Clemmesen ved vi nu, at det var en lykkelig kombination af de to supermagters akutte erkendelse af situationens farlighed og vilje til at kontrollere den samt en ordentlig omgang svineheld, der gjorde, at Cuba-krisen ikke udviklede sig til en ukontrollabel katastrofe.

Frygten for krigen

Hverken Khrustjov eller Kennedy var interesseret i en krig. Khrustjov oprustede på Cuba for at skaffe sig en politisk fordel i forholdet til USA, men både han og Kennedy frygtede dybest set krigen, som kun kunne blive altødelæggende.

»Derfor gjorde man fra begge sider alt, hvad man kunne for at afværge konflikten. Khrustjov sendte meddelelser til Washington, hvori han forsikrede, at våbnene kun var til forsvar og fredelige formål, og Kennedy holdt sine folk i stram snor i et forsøg på at sikre, at ingen pludselige provokationer skulle starte en lavine. Samtidig manøvrerede han på en måde, så der hele tiden var en kattelem, som Khrustjov kunne slippe ud af med æren nogenlunde i behold,« forklarer Michael Clemmesen.

13 skrækkelige døgn

Efter 13 rædselsfulde dage, hvor truslen om total udsløttelse hang tungt over store dele af verden, fjernede begge parter fingrene fra de røde knapper. Khrustjov indvilgede i at fjerne missilerne fra Cuba, hvis USA til gengæld garanterede, at man ikke ville forsøge at invadere landet.

Senere kom det også frem, at Kennedy hemmeligt havde lovet Khrustjov at fjerne de missiler, som USA havde opstillet i Tyrkiet.

Dette var dog langt fra sidste gang, at USA og Sovjet tørnede sammen. Helt frem til Sovjetunionens sammenbrud i 1991 var der krig mellem de to - en krig, der blev ført med alt andet end våben.

»Man havde to systemer, som stod over for hinanden. To systemer og to grupper af mennesker, som havde to grundlæggende forskellige opfattelser af, hvordan verden skulle se ud. Og de to var centreret omkring to supermagter, som begge var uhyre magtfulde,« forklarer Michael Clemmesen.

At denne iskolde og meget barske konflikt aldrig blev til en direkte og blodig konfrontation mellem de to supermagter skyldes ifølge John Lewis Gaddis især to ting: Dialog og et fælles ønske om at overleve.

Det sidste blev kort efter Cuba-krisen helt centralt i den amerikanske løsningsmodel.

Med udenrigsminister McNamara i spidsen udviklede USA en strategi, hvor begge sider ville rette deres atomvåben mod hinandens storbyer med henblik på at maksimere antallet af døde.

Strategien fik navnet Mutual Assured Destruction (gensidig garanteret udslettelse), på amerikansk forkortet MAD.

Antagelsen bag denne doktrin var ifølge John Lewis Gaddis, at »hvis ingen kunne føle sig sikker på at overleve en atomkrig, ville der ikke blive udkæmpet nogen«. »Truslen fra kernevåben gjorde, at alle gjorde sig umage for ikke at fremprovokere en krig,« bekræfter Michael Clemmesen.

»Selv om man konstant var i konflikt, holdt man sig væk fra hinandens kerneinteresser og tog i stedet slagene pr. stedfortræder og langt fra hjemlandene,« siger han.

(...)